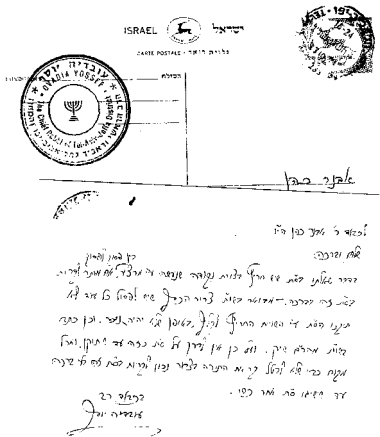

כשרות ספר תורה שהטעמים מסומנים בו על ידי חריצים

הרב עובדיה יוסף זצ"ל

הרב אבנר כהן, המזכננו בישיבתנו עמנו בבית המדרש, זיכנו גם בגלויה שקיבל בשנת תשל"ב מהרב עובדיה יוסף זצ"ל (כתוארו אז: רב העיר תל אביב-יפו), כתשובה לשאלתו. אנו מצרפים את תשובת הרב, עם תוספת מראי מקומות מאת העורכים, על פי תשובה בנושא שכתב בשו"ת יחווה דעת (ו, נד).

לכבוד ר' אבנר כהן הי"ו
שלום וברכה

בדבר שאלתו בס"ת שיש חריץ בצורת נקודה שנעשה ע"י מרצע בין פסוק לפסוק, אם מותר לקרות בס"ת זה בברכה.

מבואר בשו"ת צרור הכסף (יר"ד, סימן יט) שיש לפסול כל עוד לא תיקנו הס"ת ע"י השויית החריץ לקלף, באופן שלא יהיה ניכר. וכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק (יר"ד, סימן רעה). ועל כן אין לברך על ס"ת כזה עד שיתוקן. ומכל מקום כדי שלא לבטל קריאת התורה בצבור, נכון לקרות בס"ת זה בלי ברכה עד ששייגו ס"ת אחר כשר.

בכבוד רב

עובדיה יוסף

בנוסף, אנו מצרפים את עיקרי תשובת הרב ביחווה דעת, שנדפסה בשנת תשנ"ד, והמעייני ששים לב להבדלים קטנים בין שתי התשובות:

במסכת סופרים (ג, ז) נאמר: "ספר שפסקו ושניקד ראשי פסוקים שבו - אל יקרא בו". וכתב הרשב"א (בתשובות המיוחסות לרמב"ן, סימן רלח), שהניקוד ופסוק הפסוקים

ובשו"ת אגרות משה (כרך ו, יו"ד סימן קיז) נשאל אודות ספרי תורה של קהל יוצאי תימן, שבהיות שמנהגם שכל עולה לספר תורה קורא בעצמו קריאת התורה, ולא רבים יחכמו בטעמי המקרא, לכן נסמן בחקיקה במסמך באתנח ובסוף פסוק. והרב האריך ליישב מנהגם, שלדעת הריב"ש אין חילוק בין הפסק אויר או בחקיקה בברזל וכו'. וכתב שאין ליוצאי תימן לחוש שלא לעלות לספר תורה כזה, שכדאי הוא הרביד הזהב לסמוך עליו, ואף על פי שבמקומותינו אין להתיר לעשות כן, שהרי אף הנחת אויר בין פסוק לפסוק לא נוהגים אצלנו, שאנו חוששים לדעת המגן אברהם, שלא הכשיר הריב"ש בזה אלא בדיעבד - מכל מקום ליוצאי תימן הוא היתר גמור מאחר שהם עושים על פי הוראת רבם.

ובמחילה מכבודו, אין דבריו מחוורים, ונעלמו מעינו הבדולח דברי הפוסלים ספר תורה כזה.

ומכל מקום, קהילות יוצאי תימן שנהגו לעלות לספר תורה שיש בו סימנים כאלה, ולברך על קריאת התורה - אין למחות בידם בחזקה ולעורר מחלוקת, כי גדול השלום, ובפרט שהרמב"ם לא מנה דין מנוקד ומפוסק בכלל עשרים דברים הפוסלים ספר תורה (הלכות ס"ת, פרק ז'). ועוד, שכתב הרמב"ם בתשובת פאר הדור (סימן ט), והובאה בארחות חיים (הלכות קריאת ספר תורה, ה), שמותר לברך על ספר תורה פסול ולקרות בו בצבור - כי אין ברכות התורה כשאר ברכות המצות, כנטילת לולב וישיבה בסוכה, שאם המצוה פסולה הברכה היא לבטלה, אלא הברכה היא על הקריאה, בין שקרא בספר כשר ובין שקרא בספר פסול. ואמנם הרשב"א (בתשובה שהובאה בארחות חיים) כתב על דברי הרמב"ם שבילדותו כתב כן, ובזנותו חזר בו בחבורו בפרק י' מהלכות ס"ת - מכל מקום בשו"ת הרא"ם (חלק א, סימן י) כתב, שחכמי נרבונא וכמה גדולים אחרים סוברים כרמב"ם, ושכן הוא מורה להלכה ולמעשה, כי דברי הרמב"ם דברי טעם הם וראויים לסמוך עליהם, וטענות הרשב"א בזה חלושות מאד. וגם מרן הבית יוסף (יו"ד סימן רעט) התחשב בסברת הרמב"ם לסמוך עליו בדיעבד, וכן פסק בשלחן ערוך (אור"ח סימן קמג סעיף ד).

אלא שמי שדבריו נשמעים ייטיב להורות לצאן מרעיתו לתקן הספר תורה על ידי מחיקת סימנים אלו, כדי שיהיה הספר תורה כשר לדעת כל הפוסקים. ודברי חכמים בנחת נשמעים.

פוסלים את ספר התורה, שאין לנו אלא כנתינתו מסיני, שהרי כמה פעמים דורשים רבותינו המקרא והמסורת, ואם הוא מנוקד אין כאן מסורת. והרמב"ם בהלכותיו לא הביא פסול כזה.

בשו"ת הריב"ש (סימן רפז) נשאל על ספר תורה שהונח בו רווח כמלוא אות אחת בין פסוק לפסוק. וכתב, שאמנם במסכת סופרים הוזכר פסול פיסוק הפסוקים, אך אפשר לומר שדוקא בפיסוק של נקודות בדיו (הנהוג בחומשים) יש לפסול, אבל בהנחת אויר בלבד אין זה פיסוק גמור להפריד הפסוקים, אלא כדי שיבין הקורא, ואין לנו להרבות בפסולים אלא כמו שנוכר במסכת סופרים. דברי הרשב"א והריב"ש הובאו בבית יוסף (יו"ד, סוף סימן רעד).

ובמקרה שלנו, שחקקו את הסימנים, מתחילה היה נראה לומר שדוקא כשעשה כן בדיו נפסל ספר התורה, מה שאין כן בחקיקה בלי דיו שאינה פוסלת. ואף על פי שאמרו בגיטין (כ ע"א) שחקיקה בכלל כתיבה, זהו רק לענין גט וכיוצא בו - אבל ספר תורה שדינו בכתיבה על ידי דיו דוקא (שבת קטז ע"ב), אין חקיקת נקודות וטעמים פוסלתו.

אולם מדברי הריב"ש נראה, שלא הכשיר אלא כשהניח הסופר רווח בין פסוק לפסוק, משום שפעמים רבות מניח הסופר רווח בסוף השיטה או באמצע השיטה, כפי שיודמן לו, - אבל חקיקה, שיש בזה שינוי ממה שנמסר לנו מסיני, אין להכשיר. וכן פסק בספר לקט הקמח (דף צו ע"ג), בשו"ת בית דוד (יו"ד סימן קלו) ובשו"ת צרור הכסף (יו"ד סימן יט).

וראה בשו"ת באר שבע (סימן סה), שנשאל על כשרות ספר תורה שעשו בו נקודה בין פסוק לפסוק, ובכדי שלא יהיה הספר פסול משום פיסוק הפסוקים, לא שמו את הנקודה בין הפסוקים בתוך השיטה, אלא למעלה. והשיב, שגם באופן שכזה הספר פסול, ומה שכתב הריב"ש שאין לפסול אלא באופן שעשה הסופר נקודות בדיו, אין כוונתו להכשיר אם עשה הנקודות למעלה מהשיטה בין פסוק לפסוק, שהרי טעם הפסול הוא משום שאינו כנתינתו מסיני, אם כן אין לחלק בזה.

וראיתי "להרה"ג רבי דוד משרקי, אחד המיוחד מחכמי ורבני תימן, בשו"ת רביד הזהב (סימן כט), שדייק ממה שכתב הריב"ש שאין לפסול אלא דוקא כשעושה נקודות בדיו, שמוכח כי בנידון דידן, שאינו אלא רושם בלא דיו, כשר. ובמחילה מכבודו, אדרבה, יש לדייק מסוף דברי הריב"ש, שהטעם שהכשיר בהניח רווח הוא מפני שפעמים רבות מניח הסופר רווח בסוף השיטה או באמצע השיטה כפי שיודמן לו. אם כן, בחקיקה במסמך או בציפורן, שיש שינוי בספר תורה, ולא אורחיה בהכי, יש לפסול. וכן כתב בשו"ת ויאמר יצחק (אור"ח סימן יד).

